

36. Obj. 2.º Causa poenae est peccatum. Sed nequit dari effectus sine causa: ergo sublato peccato, et omnis remittitur poena.

Resp. Dist. *maj.* Radicalis et inadaequata causa poenae est peccatum; conc. Adaequata et proxima; nego. Nam proxima causa est jus Dei ad satisfaciendum suae justitiae. Dein distinguo *min.* Si effectus pendeat a causa, tum quod existentiam, tum quoad durationem; conc. Si solum pendeat quoad esse; nego *min.* Etenim debitum poenae permanet dum Dei voluntas illud non remittit; sive dimissa fuerit culpa, sive non. Ex peccato enim sequitur duplex debitum in peccatore; tum sustinendi odium Dei, quod respicit culpam; tum satisfaciendi divinae justitiae, quod postulat poenam: potest autem Deus, remisso priori, aliud debitum exigere.

THESIS VIII.

Peccatum Poenitentia remissum non redit amplius, ita ut a Deo imputetur quoad culpam vel poenam.

37. Nota. 1.º Thesis haec jam certa est contra aliquos antiquos doctores, et traditur a D. Thoma, S. Bonaventura, Scoto, Suarezio, et communiter a scholasticis.

II. Peccatum considerari potest, ut est quid physicum, vel ut est quid morale; seu, quatenus est haec individua entitas producta a vitali potentia, vel ut habens talem respectum ad liberam voluntatem et ad Dei prohibitionem et aversionem. Quaestio non est de reducto peccati secundum ejus physicam et individuum entitatem, quasi, nempe, quaeratur, an possit iterum produci a voluntate idem numero actus; hanc enim inquisitionem metaphysicis permittimus: sed sermo est de reducto morali, quatenus propter illud jam remissum peccatum, rursus fiat peccator objectum divinae aversionis et condemnationis.

38. Prob. 1.º Apud Ezechielem dicitur (1): *Impietos impij non nocet et, in quocumque die conversus fuerit ab impietate sua.* Et Jeremiae (2): *Propitior iniquitati eorum, et peccati eorum non memorabor amplius.* Isaias autem (3): *Ego sum, ego sum in se qui deleo iniquitates tuas, et peccatorum tuorum non recordabor.* In Novo Test. docemur peccata absolvi absolute et simpliciter: atqui non ita fieret si aliquando reviviscerent. *Maj.* patet: dixit Dominus (Vide supra Th. III): *Quodcumque solveris... erit solutum*

(1) XXXIII, 12.—(2) XXXI, 34.—(3) XLIII, 25.

et in coelis. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Item (1): «Confide, fili; dimittuntur tibi peccata tua.»

2.º Gelasius PP. ait (2): «Divina clementia remissa peccata in ultionem ulterius vivere non patitur.» Hieronymus (3) dicit: «Deum non praeterita in utroque (justo et peccatore) judicare, sed praesentia.» Augustinus quoque (4): «Si remittuntur peccata, profecto in futuro saeculo non nocebunt.» Et S. Prosper (5): «Qui... alienus a gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem vadit? Sed non in id, quod remissum est, recidit, nec in originali peccato damnabitur.»

39. 3.º Si redirent peccata remissa, necessum foret iterum de iisdem Poenitentiam agere et absolutionem quaerere: sed numquam id factum est in Ecclesia, numquam fideles de re adeo necessaria edocti sunt; ergo.

40. Corollarium. Ex his patet etiam, neque reviviscere peccata quoad debitum poenae.

Nam alias rursus recordaretur Deus peccati plene remissi, quod negat Propheta; ultionem adhuc exerceret divina clementia; nocerent peccata et damnationem inducerent, quod negant laudati Patres. Ad rem Hieronymus (6): «Neque enim Deus hominibus, sed vitis irascitur: quae cum in homine non fuerint, nequaquam punit quod mutatum est.»

41. Obj. 1.º Christus D. (7) proposuit parabolam de rege qui miserat servo suo omne debitum: deinde vero quia hic servus crudeliter egit cum conservo suo, *Iratus dominus ejus tradidit eum tormentis, quoad usque redderet universum debitum.* Sic et Pater meus caelestis faciet vobis, si non remisistis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Ergo sicut dominus ille revocavit debiti donationem, ita Deus peccati remissionem.

Resp. Negatur *consequent.* Non enim stat similitudo parabola in eo, quod sicut rex revocavit donationem, ita Deus rursus imputabit remissam culpam; sed in hoc, quod quemadmodum punivit rex crudelitatem servi illius, qui noluit conservi sui ulla tenes miseri, ita puniet Deus nolentes remittere offensiones fratrum suorum. Haec quidem punitio poterit major, minor vel aequalis esse (pro ratione culpae) illi, quam forsitan prius Deus condonaverat; sicut rex illam tantam imposuit muletam (et insuper carceris poenam), quantum fuerat debitum remissum: verum non inde sequitur, poenam hanc in culpae primum remissae vindictam esse impositam.

(1) Matth. IX, 2.—(2) Dist. 4, de Poenit. c. 24.—(3) In Ezech. 33, 12.—(4) Enchir. c. 66.—(5) Resp. 2, ad Obj. 2.^{am} Gall.—(6) In Daniel. IV, 24.—(7) Matth. XVIII, 34, 35.

Obj. 2.º Propheta (1) ait: *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum*. Ergo quod Deus jam tradidit oblivioni seu remisit, potest in vindictam revocare.

Resp. Nego *conseq.* Non enim ea est interpretatio, sed «*misere*» nostri, nec punias pro iniquitatibus nondum penitus remissis; ut patet ex sequentibus: *Cito anticipent nos misericordiae tuae, quia pauperes facti sumus nimis... et propitius esto peccatis nostris.* etc.

42. Nota. Sententias aliquorum Patrum, quibus redire priora peccata innuere videntur, facile intelliges quatenus posteriora vel similitudinem aliquam cum prioribus gerunt, vel unum quid morale coefficient, vel quia prima peccata ad subsequenda viam straverunt. *Abyssus enim abyssum invocat.* (Ps. XLI, 8).

Unde 1.º Cum quis in eadem labitur peccata, redire peccatum dicitur, quia ejusdem sunt speciei: sic redire febrim dicitur.

2.º Cum peccati remissio argumentum existat summae Dei bonitatis, nova peccata ingentem exhibent ingrati animi turpitudinem: hujus autem malitiae occasionem praebent priores culpa, et ideo virtualiter in suo effectu reviviscunt. Inde illud S. Petri (2): *Conis reversus ad vomitum, sus lota in volutabro luti.*

3.º Juxta illam Providentiam (3): *Cum electo electus eris, et cum perverso perverteris*, Deus multiplicat gratiae dona erga fideles servos, quorum alii indigni fiunt peccatis suis; consequenter virtute reviviscunt in maledicta quasi progenie peccata olim commissa.

4.º Possunt quoque dici improprie peccata reviviscere, quatenus Deus distulerat poenas aliquas temporales iis infligere; verum novis accedentibus iniquitatibus, tunc simul Dei justitia poenas imponit, ut ajebat Propheta (4): *Nunc de propinquo effundam iram meam super te, et complebo furorem meum in te, et judicabo te juxta vias tuas, et imponam tibi omnia scelera tua.*

ARTICULUS IV.

De meritorum reviviscencia.

THESIS IX.

Merita per peccatum mortificata, seu amissa, per Poenitentiam reviviscunt.

43. Nota. I.^a Mortificata dicuntur merita, quia cum ante pecca-

(1) Ps. LXXVIII, 8. — (2) II Petr. II, 22. — (3) Ps. XVII, 27. — (4) Ezech. VII, 8.

tum ad vitam processent aeternam, postea nihil conferre valent. Opera autem bona, quae efficit peccator, mortua appellantur, quia non procedunt a vita gratiae; et ipsa peccata recte dicuntur opera mortifera, quia occidunt animam.

II.º Aliquo modo reviviscere, certo tenendum; ita ut auctores aliqui dicant esse de fide; Sotus ait, id negare esse erroneum; Suarez asserit, non posse negari sine temeritate et impietate (1).

44. Prob. 1.º Apostolus (2) ait: *Non injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius*. Haec dicit Paulus ut confirmet ac hortetur ad Poenitentiam eos qui peccaverunt, quatenus priora merita non erunt eis inutilia si convertantur. Atqui nisi reviviscerent, oblivioni sane tradita fuissent praecedentia merita: ergo. Major ex contextu elucet: de iis enim agit Apostolus qui sunt, quasi terra spulsa proficiens, in periculo maledictionis et combustionis, indigentes audire elementa exordii sermonum Dei, expertes sermonis justitiae, et parvuli quibus lacte opus erat. Praeterea ad eos Galatas scribens Paulus, qui a gratia Christi recesserant, (3) ait: *Sic stulti estis, et cum spiritu coeperitis, nunc carnae consummemini? Tanta passi estis sine causa? Si tamen sine causa [frustra, viz].* Rx quibus elucet quod poterant Galatae fructum priorum meritorum assequi: tamen fuisse illa peccato mortificata supponit Paulus: *Evacuati estis a Christo qui in lege justificamini; a gratia cecidistis... Currebatis bene; quis vos impedit veritati non obedire?* (4).

2.º Tridentinum (5) tres sufficere docet condiciones, ut meritis merces reddatur: a) ut sint bona opera; b) ut fiant a justificato et per Christi gratiam; c) ut homo in gratia decedat. Atqui omnia haec concurrunt in meritis mortificatis peccatoris in gratia decedentis: ergo. Confir. Docet quoque Trid. (ibid): Justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda esse Apostoli verba: *Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino; non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius*. Unde vult Concilium juxta Apostoli doctrinam, ut ii etiam qui gratiam amissam recuperaverunt, mercedem expectent priorum bonorum operum.

45. 3.º Patres in expositione Apostoli et eodem sensu intellexerunt et doctrinam hanc confirmarunt. Sic Hierony-

(1) Opusc. de Revivisc. Mer. Disp. I, Sec. 2. — (2) Hebr. VI, 9. 10. — (3) III, 3, 4. — (4) V, 4, 7. — (5) Sess. VI, c. 16, et can. 32.

mus (1): «Quicumque ob Christi fidem laboraverit, et postea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa dicitur passus fuisse dum peccat, sic rursus non perdet ea, si ad pristinam fidem et antiquum studium revertatur.» Et S. Chrysostomus (2) sic illa: *Si tamen frustra* exponit: «Si volueritis, inquit, experisci ac revocare vos ipsos, non frustra passi fueritis. Ubi sunt qui tollunt Poenitentiam? Ecce hi Spiritum acceperant, signa fecerant... et post tam multa recte facta a gratia exciderant; et tamen dicit, «si volueritis, potestis vos ipsos revocare.» Eodem modo Apostolum intellexerunt Theodoretus, Theophylactus, et Anselmus ac S. Thomas (3). Illam autem Epistolam ad Hebr. sententiam, a Tridentino citatam, ita Angelicus D. exponit: «Qui cadit post gratiam, dupliciter se habere potest: uno modo quando in malo perseverat; et tunc Deus omnes justitias obliviscitur: alio modo, quando poenitet; et tunc praecedentium recordatur, quia reputantur sibi ad meritum» (4).

46. 4.º Lugo Card. hanc urget theologiam rationem, Deus remittit poenam aeternam cum peccati remissione. Atqui nisi merita priora reviviscerent, poenam peccatis remissis infligeret aeternam; ergo, *Minor* patet: nam in aeternum careret peccator gratia illa et gloria quam ante peccatum meruerat. Confir. Per Prophetam protestatur misericors Deus (5): *Impietas impii non nocet ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua*. Atqui plurimum noceret, si illa non redderet gratia et gloria quam prius merebatur et propter peccatum amisit; ergo.

47. Obj. 1.º Dixit Propheta (6): *Si justus fecerit iniquitatem, omnes justitiae ejus, quas fecerat, non recordabuntur*. Ergo.

Resp. Nego *conseq.* et explico sensum. Non recordabuntur, dum permanet in sua iniquitate; concedo. Si conversus fuerit; nego. Confer verba nuper citata in 4.º argum.

Obj. 2.º Paulus ipse testatur (7) nolle se loqui de poenitentia ab operibus mortuis, ideoque de peccatoribus: ergo verba illa Apostoli: *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri*, ad justos referebat, non ad peccatores qui Poenitentia indigerent, et quorum reviviscerent merita.

Resp. Nego *Antec.* Falsitas hujus asserti patet ex toto contextu, scilicet, tum finis cap. V, tum principii cap. VI. Ait enim Apostolus (8): *Cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis ut vos doceamini quae sint elementa exordii sermonum Dei*.

(1) Ad Gal. 1.1, c. 3. (2) Ad Gal. — (3) Lec. 2, ad Gal. c. 3. — (4) In Epis. ad Hebr. — (5) Ezech. XXXIII, 12. — (6) Ibid. XVIII, 24. — (7) Hebr. VI, 1. — (8) V. 12. —

Jam vero quae sunt elementa ista? Deinde explicat (1): *Poenitentia ab operibus mortuis, fides ad Deum, doctrina baptismatum et impositionis manuum*, etc.

Inst. Atqui de his asserit Apostolus, se non locuturum: *Quapropter intermillentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur...* etc. Ergo revera non est locutus de Poenitentia, ne sibi contradicere dicamus.

Resp. 1.º Nego assertum: non enim dicit Apostolus se non locuturum, sed hortatur fideles ut tales sint quod ejusmodi sermone non indigeant, sed perfectiora audire valeant. Atqui eos, vel plurimos eorum, non esse perfectos sed parvulos lactis indigentes, ad solidum cibum ineptos affirmat S. Apostolus: *indigetis ut doceamini quae sint elementa exordii sermonum Dei...* etc. Ergo ejusmodi interpretatio prorsus a mente Apostoli est aliena.

Resp. 2.º Distinguo *antec.* Asserit Apostolus se non locuturum unice de *inchoationis Christi sermone*; conc. Asserit se nihil omnino locuturum; nego. Etenim volebat quidem Paulus sublimia de Christo docere: *De quo nobis grandis sermo et ininterpretabilis...* (2); verum cum sciret plures ad ea capiendi impares esse, et lacte potius indigere, eos paucis gravissimisque verbis de periculo, in quo versabantur, monuit, a peccando deterruit, et ad fiduciam adhortatus est, uti notavit Chrysostomus (3): «Eos et ad vitae rationem, et de alio quoque accusat, ut qui sint vacillantes, et opus habeant ut fundamentum jacent Poenitentiae ab operibus mortuis... Cum ergo eos satis fetigisset, tenuisset, ac pupugisset, rursus curat ac medetur, ne eos plus quam par sit deficiat... Et quoniam a praesentibus non multa habebat quae diceret, a praeteritis instituit consolationem et dicit: *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius...* Papael quomodo eorum recreat et confirmat animam, res veteres revocans in memoriam, et redigens in necessitatem non expectandi Deum esse oblitum!... Eum enim qui ex rebus praesentibus desperavit, et animum despondit, ex futuris poterit quispiam corroborare, sicut ipse quoque ad Galatas scribens dicebat: *Currebatis bene; quis eos impedivit?*»

48. Obj. 3.º Si reviviscerent merita, peccator conversus primam recuperaret gratiam, perfectionemque virtutum: atqui frequenter accidit ut poenitentes, post conversionem, infirmi admodum et imperfecti in charitate et bonis operibus inveniantur; ergo.

Resp. conc. *maj.* et *minor.*, negoque *consequent.* Nam facilitas in

(1) VI, 1, 2. — (2) V, 11. — (3) Hom. 9.º et 10.º in Hebr. VI.

bonis exercendis operibus gratiae non profuit immediate a gratia habituali et virtutibus infusus, sed ab auxiliis actualibus et habitibus acquisitis.

SCHOLION.

De causa reviviscentiae meritorum.

49. Praedictae meritorum reviviscentiae causam inquirentes auctores, alii censent ex *natura rei* evenire; quatenus, remisso peccato impediende praemia, meritum, Deo semper praesens, suam exercens moralem causalitatem exigit naturaliter quod promeruit: ita Lugo, Vazquez, aliique. Alii autem, e contra docent, ex *Dei clementia et bonitate* id procedere, qui ita decrevit, omnia scilicet hominum rendere merita, dummodo finaliter in gratia decedant; etiamsi interdum infideles fuerint, et acquisitis meruerint carere praemiis. Nec tamen inde inferas proemium eorum operum non reddi ex justitia, sed ex pura misericordia; cum tamen Apostolus dicat: *Non enim injustus est Deus...* Nam, ut ait Suarez, licet poterat Deus non remittere peccatum quoad omnem poenam; tamen hac voluntate posita, sequitur ex natura rei ut merito suum reddatur praemium, ideoque ex justitia. Unde quod Deus condonet omnem peccati poenam est ex misericordia; hoc autem posito, aequalitas justitiae postulat, illa praemia, quae ante peccatum fuerant promerita, dari.

THESIS X.

Per Poenitentiam merita reviviscunt, ita ut praemium illis essentialiter tradatur, non tantum accidentale; neque illud consistit in ea gratia et gloria, quae consequitur actus quibus perficitur justificatio, sed in illa ipsa distincta tali ac tanta quae prioribus meritis debebatur.

50. *Nota. I.* Brevitati consulentes haec paucis expediemus. Nonnulli putant solum ad quoddam accidentale praemium, scilicet aureolam, seu gaudium, reviviscere bona opera. Verum, ut patet, hoc modo non reviviscunt merita, sed aliquid eorum accidens; sicut, si resurgeret color vel figura Petri, non autem ejus corpus animatum, sane non revivisceret Petrus. Alii censent non reviviscere ad aliud praemium, quam ad gratiam et gloriam respondentem ipsi Poenitentiae. Ita Bannez, Filliuc., etc., qui suadere

conantur, hanc fuisse D. Angelici opinionem: at Sotus hanc vocat falsissimam et D. Thomae adversissimam, et alii auctores gravibus notant censuris. Suarez autem ait (1): «Ego, omissis censuris, illam opinionem falsam esse assero; et ex infirmo fundamento philosophico multa in theologia admittere absurda, et sententiis Patrum, imo et Conciliorum, et Scripturae, et suavitati ac dispositioni divinae Providentiae parum consentanea.» Hanc esse opinionem thomistarum, asserit Sotus; eamque alii ex modernis thomistis cum Gotti tenent (2).

II. Tertia opinio est, reviviscere mortificata merita, juxta conatum quo poenitens cooperatur gratis excitantibus ad Poenitentiam: ita Sotus (3), Capreolus autem, Alvarez, etc., defendunt ad majus vel minus praemium suum, reviviscere opera, juxta majorem vel minorem dispositionem qua ad Poenitentiam se peccator disponit: unde etiamsi possit totum amissum assoqui praemium, non tamen semper id accidere.

III.^a Lugo cum Suarezio et Vazquezio. Ripalda, qui pro nostra thesi laudat auctores ex gravioribus viginti quatuor, quibus postea plures accesserunt, ex antiquioribus Magister sent., Scotus, etc., docent, ad suum totum praemium essentialiter reviviscere bona opera per Poenitentiam.

51. I.^a pars prob. Si tantum accidentale praemium tradatur meritis, solum accidentaliter, non vero substantialiter reviviscunt. Atqui quod substantialiter non est, sed accidentaliter tantum, dicendum est simpliciter non esse: ergo si solum reviviscunt accidentaliter, vere et simpliciter non reviviscunt merita. *Major* est evidens. Nam meritum est jus ad praemium; atqui jus ad praemium accidentale non est substantialiter idem cum jure ad substantiale praemium, ut ex terminis patet: etenim quis ita desipiet, ut idem esse dicat, mereri Deum et mereri gaudium quod eleemosynam fecerit? *Minor* etiam clarissima est. Homo mortuus sane idem est accidentaliter ac homo vivus; tamen vere et simpliciter non est homo.

52. II.^a pars prob. Merita, secundum esse proprium et ante peccatum, tribuunt jus ad gradum specialem gratiae et gloriae distinctum ab illis gradibus qui aliis debentur titulis. Atqui mereri praemium quod non habetur ac possidetur, differt substantialiter a merito praemii quod jam habetur: ergo vel non reviviscunt merita substantialiter, vel datur illis praemium distinctum ab illa gratia et gloria quae consequitur ipsam Poenitentiam. *Min.* patet. Si enim dantur distincti gradus gratiae et gloriae, perficitur tum

(1) Opusc. de Revivisc. mer. D. II, Sec. I, n. 13.—(2) De Poenit. q. 3, dab. V, s. 12.—(3) In 4, dist. 16, q. 2, a.

physice tum moraliter beatitudo et Dei possessio: si autem dentur ex alio titulo idem gratiae gradus, acquiritur solum quidam moralis et extrinsecus respectus. Atqui praemium, tum physice tum moraliter perfectius, differt substantialiter ab alio solum respectivo ac moraliter inferiori: ergo.

Confirm. et explicatur. Si quis post centum annos sanctissimae vitae, cui gradus mille gratiae et gloriae responderent, infeliciter tandem peccaret, postea autem Poenitentiam ageret cum dispositione duorum graduum perfectionis, duos solum obtineret gratiae et gloriae gradus. Jam vero ita iste se haberet, ac alius qui nullum unquam gradum gratiae et gloriae habuisset, sed solum illam Poenitentiam duorum graduum. Ergo opinio ista nomine tenus videtur concedere reviviscentiam meritorum; et ideo dicit Ledesma: «Se certo scire esse falsissimam, ut sit etiam erronea: et qui hoc praedicaret populo, pessime faceret; et merito esset a Praesidentibus »Ecclesiae magna poena multandus.»

Dices: gradus illi duo gratiae et gloriae non habentur solum titulo Poenitentiae et contritionis, sed insuper titulo praecedentium meritorum.

Resp. Sane ita emollire volunt auctores isti opinionis suae absurditatem; in ratione autem quam tradidimus praecipuimus effugium istud.

53. III.^a pars prob. Scilicet, quoad totum praemium essentiale reviviscere opera mortificata.

1.º Nequeunt esse eadem merita illa quibus inaequalia respondent praemia. Sed si non reviviscunt merita ad totum essentiale praemium, hoc non est aequale ante peccatum et post meritorum reviviscentiam; ergo merita non sunt eadem, ideoque non reviviscunt. *Maj.* patet: quia meritum est correlativum praemii: ergo nequeunt esse merita eadem, quae diversa habent praemia.

2.º Tres conditiones a Tridentino declaratae, ut merita praemium suum assequantur (vide Thes. praeced.), pari modo existunt, independentem a gradibus contritionis, vel dispositionis, quibus conversio peccatoris perficitur. Atqui non pars aliqua, sed totum praemium per se illis meritis debetur; ergo et totum illud assequantur si reviviscunt.

54. 3.º Poenitentia non confert directe et positive ad hoc ut meritum reviviscat et praemium assequatur; sed negative, tamquam removens prohibens, scilicet peccatum. Atqui non plus revolvitur peccatum per majorem dispositionem seu contritionem: ergo neque ad majus praemium vel minus reviviscere potest meritum ratione dispositionis. *Maj.* clare elucet ex doctrina D. Thomae (1):

(1) P. 3, q. 89, a. 5.

«Opera meritoria non habent vim perducendi ad vitam aeternam »(quod pertinet ad eorum vitam) solum secundum quod actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quod remanent in acceptatione divina. Sic autem remanent, quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificata sunt; quia semper Deus illa opera, prout facta fuerint, acceptabit... Sed quod isti, qui ea fecit, non sint efficaciam ad ducendum in vitam aeternam, »provenit ex impedimento peccati supervenientis, per quod ipse »redditus est indignus vita aeterna. Hoc autem impedimentum tollitur per Poenitentiam, in quantum per eam remittuntur peccata. »Unde restat quod opera prius mortificata per Poenitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam aeternam, quod est ea reviviscere »

55. Obj. 1.º Gratia datur juxta dispositionem illius, qui justificatur, ut communis docet theologorum sententia, imo et Tridentinum (1). Ergo si dispositio seu contritio poenitentis non est proportionata gratiae debitae meritis, non poterunt ad totam gratiam reviviscere.

Resp. 1.º Dist. ant. Gratia, quae per se comitatur justificationem, datur, etc.; conc. Illa gratia, quae per accidens, id est, ex meritis reviviscentibus, sequitur justificationem, datur secundum dispositionem; nego *Ant.* vel subdist. Datur juxta dispositionem actualem solum; nego. Secundum actualem ac praeteritam simul; conc. Scilicet, merita illa mortificata, nunc autem reviviscentia, sunt sufficiens dispositio ad eorum praemium, tum gratiae, tum gloriae illis debitae; actualis autem contritio est apta dispositio ad illam gratiam quae in justificatione per se gratis conceditur. Negatur ergo *consequentia*, vel potius suppositum illius.

Resp. 2.º Nimis probat hoc argumentum; ergo nihil probat. Nam gratia non datur nisi juxta dispositionem. Sed gratia, quae datur per se in justificatione, est proportionata dispositionibus poenitentis; ergo nullam potest aliam suscipere gratiam propter reviviscentia merita. Ita incidunt in primam vel secundam opinionem auctores tertiae, qui severissime illas, jureque reprobant.

Obj. 2.º D. Thomas (2) dicit: «Ad tertium dicendum, quod ille qui per Poenitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem praemium essentiale, secundum quantitatem charitatis in qua invenitur; habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quam de operibus quae in secunda fecit, »quod pertinet ad praemium accidentale.» Ergo juxta D. Tho-

(1) Sess. VI, c. 6 et 7. — (2) P. 3, q. 89, a. 5, ad. 3.

nam non reviviscunt merita omnia quoad praemium gratiae et gloriae essentialis.

Resp. 1.º D. Thomae interpretes in diversis abeunt solutiones ad verba objecta explicanda, quarum nulla satis firma et clara existit, ut adversa dissolvere valeat argumenta. Unde, variis illis perpendis solutionibus, quae neque ipsius S. Doctoris consonant doctrinae, tandem dicit Suarez (1): «Fateor ergo me non satis intelligere, quid D. Thomas in hac solutione sibi voluerit. Et libentius dicerem non satis accurate hic respondisse, quam, propter unum verbum, quod excidere solet in solutione illius argumenti, sententiam aliquam improbabilem, et aliis principis eius repugnantem illi imponere.»

Resp. 2.º Dist. et explico sensum eorum verborum. Haec dixit D. Thomas hypoteticè; conc. Dixit absolute, seu juxta suam doctrinam; nego. Nam supponitur in objectione reviviscere merita juxta aliquam dispositionem positivam poenitentis; quo posito, sequitur, non fieri reviviscendum ad praemium essentialia, ubi non intercedat illa accommodata dispositio. Verum requiri positivam dispositionem non admittit D. Thomas in corpore articuli, sed ait sufficere negativam: ergo illi non est adscribenda consequentia talis hypothesis. Tunc forsitan potuit S. Doctor probabilem illam hypothesim supponere, et responsionem illi congruam dare; nunc autem post Tridentinam de Justificatione et Meritis doctrinam communiter improbabili censetur, ut in Praenotandis dictum est.

Inst. In art. 2. ejusdem questionis docet D. Thomas non infundi gratiam, nisi secundum gradum positivae dispositionis: ergo juxta suam mentem et doctrinam respondit hic (a. 5) S. Doctor.

Resp. Dist. *ant.* Gratiam, quae per se consequitur justificationem, docet infundi juxta dispositionem positivam; conc. Illam gratiam, quae per accidens infunditur in justificatione; nego *ant.* De hoc enim non est ibi sermo.

56. Obj. 3.º Merita omnia sufficienter fuerunt ante peccatum compensata; nempe totam sibi debitam gratiam cum jure ad vitam aeternam susceperunt: ergo si bona sua dissipavit peccator, non debet Deus ex justitia rursus ea praemiare.

Resp. Dist. *ant.* Virtute ac in radice fuerunt sufficienter compensata; conc. Actu et formaliter; nego. Etenim meritis debetur non tantum gratia, sed ipsius quoque permanentia atque aeterna vita. Haec quidem amisit peccator sua culpa, interveniente peccato; qua

(1) In Comment. ad. 3, P. Summae.

de causa juste suo orbatu praemio; tamen, remisso per Poenitentiam peccato, reviviscit jus ad gratiam perditam et ad vitam aeternam; ideoque dici non potest, fuisse ante peccatum actu et formaliter sufficienter merita compensata.

SCHOLIUM.

57. Quae de meritorum reviviscencia dicta sunt, intelligimus quoque de gratia in susceptione sacramentorum accepta. Ita cum Suarez, Muniesa, Ripalda, etc., adversus Vazquezium et alios.

Provenit enim virtus sacramentorum ex eo, quod per illa nobis merita Christi applicantur. Si ergo merita nostra in acceptione divina manent ut, ablato obice, reviviscant: a fortiori id censendum de ipsis Christi meritis, quae nostra per sacramenti susceptionem facta sunt.

Deinde clementissimus Deus illam voluit meritorum reviviscenciam, ut ad bona opera agenda nos alliceret, et ad agendam Poenitentiam, ut ex Paulo didicimus. Atqui par ratio militat pro reviviscencia gratiae sacramentalis.

ARTICULUS V.

De remissione venialium.

THESIS XI.

Venialia peccata multis modis, ac facilius quam mortalia remittuntur: non tamen sine aliqua Poenitentia.

58. Nota. Venialia illa dicuntur peccata, quae mortem spirituales non inferunt, seu Dei amicitiam non excludunt, neque vitam gratiae tollunt, licet non fiant sine aliqua voluntatis inordinatione et Dei displicentia.

1.^a pars, quae certa est et doctrina catholica, probatur. 1.º ex Tridentino (1): «Venialia... quamquam recte et utiliter citraque omnem praesumptionem in confessione dicantur, quod piorum

(1) Sess. XIV, c. 5.

hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.»

2.º Sacramenta Baptismi, Poenitentiae et Extremae Unctionis ad remissionem peccatorum instituta a Christo sunt; ergo posse illorum susceptione peccata levia deleri, non est dubitandum. Item per S. Eucharium venialia remitti, supponimus: usu quoque Sacramentalium remissionem fieri venialium, diximus in Tract. de *Sacramentis in genere*. Praeterea cum per charitatem et contritionem ipsa mortalia, ut supra ostendimus, remittantur, quidni de venialibus dicamus? Aliunde offensiones et debita longe facilius, amore impellente, amicis ac filiis condonantur: ergo sive mediorum multitudinem, sive venialium intimam naturam, quae amicitiam cum Deo non dissolvunt, perpendamus; dicere oportet, facilius remitti quam mortalia.

59. 3.º Augustinus ait (1): «Exercete vos in misericordia, exercete vos in elemosynis, in jejuniis, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata quae non possunt nisi subrepere in animam, propter fragilitatem humanam.» Et alibi (2): «Confessio nos sanat, et vita cauta, vita humilis, oratio cum fide, contritio cordis, lacrymae non fictae de vena cordis profluentes, ut dimittantur nobis peccata, sine quibus esse non possumus.»

4.º Provisoris prudentis et boni est, pluribus et frequentibus malis plura et facilia providere remedia: sed frequentissima sunt, ac quodammodo necessaria, levia peccata; ergo. Ad rem Augustinus (3): «Ergo ista noli contemnere. Sed dicturi estis: Et quis potest esse sine istis? Ne hoc diceres (quia vere nemo potest). Deus misericors, videns nostram fragilitatem, posuit contra remedia. Quae sunt remedia? Eleemosynarum, jejuniorum, orationum.»

60. II.^a pars. **Praenotandum.** Scotus cum aliis censet, sufficere quemlibet pium voluntatis motum ad remissionem venialium: duplici tamen ad hoc opus esse conditione, ait Scotus: quod Deo magis placeat plus ille motus, quam displicet peccatum; et quod peccator dirigat suum affectum ad veniam assequendam. Communior autem sententia theologorum cum D. Thoma est, requiri Poenitentiam aliquam formalem, vel saltem virtuosam.

Prob. Peccata, etiam levia, admittuntur cum inordinata aliqua conversione ad creaturam, et nonnulla aversione a divino beneplacito: donec autem per Poenitentiam aliquam formalem, vel saltem virtuosam, convertatur voluntas, peccator habitu perseverat in illa duplici inordinatione erga Deum et creaturam. Atqui aequum est, ut non remittatur culpa, donec permanet peccator in sua malitia, eamque non retractat: ergo.

(1) Serm. 9, c. 11.—(2) Sermo 181, c. 6.—(3) Serm. 9, c. 11.

Confirmari autem potest ex Augustino (1): «Omnia ergo conversis dimittuntur. Caeterum huius vitae sunt quaedam gravia et mortifera, quae nisi per vehementissimam molestiam humiliationis cordis et contritionis spiritus... non relaxantur. Haec dimittuntur per claves Ecclesiae.» Unde peccata omnia exigunt, ut remittantur, Poenitentiam; sed levia faciliorem.

SCHOLIION.

Utrum necessaria existat perfecta contritio, ut remittantur extra sacramentum venialia peccata.

61. I. In primis non est dubitandum contritione perfecta remitti ea venialia, quorum dolor habetur: sicut in thesi diximus. Non tamen inferas deleri uno actu contritionis vel charitatis venialia omnia; amor enim, etiam charitatis, potest simul existere cum inordinatis affectionibus, ideoque sine Poenitentia. Tamen actus contritionis adeo intensus, qui cum nulla inordinata affectione, si tunc occurreret, posset stare, omnium sane venialium impetraret veniam.

62. II. Per attritionem et actus virtutum, quibus a venialibus convertimur, etiam remittuntur.

Ita Scotus, S. Bonaventura, Suarez, et plurimi alii: hanc putat esse D. Thomae sententiam Suarezius; atque aperte eandem docere videtur Augustinus in textibus supra allatis, et saepe alias. Ratio esse potest: ejusmodi peccata ex se levia sunt, et incompletam aversionem afferunt, ac saepe non plene voluntariam: ergo inferior quoque Poenitentia et ad Deum conversio sufficit ut dimittantur.

Confir. 1.º Contritio et charitas sufficiunt ad mortalium remissionem; atqui levia facilius remittuntur, ut docet Tridentinum. Augustinus, ipsamque commune nomen illorum indicat cum venialia appellatur: ergo etiam faciliori et minus perfecta Poenitentia condonantur.

Confir. 2.º Videtur absonum majorem requiri dispositionem ad venialia, quam ad mortalia remittenda. Atqui contritio in homine justo est actus longe excellentior quam in peccatore, cum in illo sit gratia sanctificante dignificata: ergo si justus non mundatur a venialibus, nisi contritione perfecta, plus exigit Deus a justo pro

(1) Serm. 278, c. 12.
THEOL.—Tom. III.

venialibus remittendis, quam a peccatore pro mortalibus. Nec reponas, contritionem in peccatore esse simul cum voto sacramenti, non autem in justo. Nam a) cum ejusmodi votum non debeat esse explicitum, non immutat naturam actus, neque eum reddit difficiliorem. b) Longe perfectior est contritio justii, sine illo voto, quam peccatoris contritio cum voto. c) Saltem ante institutionem Confessionis Sacramentalis in Veteri Lege, plus Deus requirebat ad venialia, quam ad mortalia solvenda, quod est incredibile.

Confr. 3.º Non minorem, imo majorem habet proportionem attritio in justo ad venialium veniam assequendam, quam contritio in peccatore ad letalium remissionem: ergo attritionem sufficere pro venialibus expiandis dicendum est. *Ant.* prob. Ut autem eluceat probatio, attendas; non esse comparandam absolute attritionem cum contritione; verum attritionem justii pro veniali cum contritione peccatoris pro mortali. Jam vero leve peccatum est quedam solum retardatio a fine ultimo; mortale autem est aversio simpliciter. Atqui sicut contritio est conversio directa ad Deum, et ideo opposita mortali peccato; ita attritio, quae actus est honestus et supernaturalis, et in justo meritorius, est directa approximatio ad Deum: ergo non minorem habet proportionem attritio in justo, etc. Imo *majorem dispositionem*, diximus, prae se fert attritio in justo, quam contritio in peccatore. Nam justus per attritionem, quum sit haec nobilitata sanctificante gratia, meretur gratiae augmentum et vitam aeternam: peccator autem per contritionem nihil demeretur, sed solum ex Dei misericordia remissionem assequitur peccati letalis. Atqui actus vitae aeternae meritorius et gratiae sanctificantis prae se fert majorem proportionem ad condonationem levis culpa, quam actus nihil demerens, quique a Dei inimico exhibetur, ad remissionem culpa gravis: ergo attritio majorem habet proportionem...

63. *Nota.* Per sacramentorum susceptionem remitti quoque venialia ex opere operato, dummodo actuale affectum erga illa non habeant suscipientes, verisimile censet Suarezius (1). Unde duplex efficacia in sacramento Poenitentiae inest ad venialia tollenda: alia per se, cum per confessionem fiunt materia sacramenti; alia autem per accidens, ratione dignitatis sacramenti, quo merita Christi applicantur, ut in ceteris sacramentis.

64. Cum Vazquezio, Becano, aliisque objicies. 1.º Si attritione remittuntur venialia, numquam fit remissio per Baptismum, Poenitentiam et Extremam-Uctionem, quae praequirunt saltem attritionis actum: ergo non sunt instituta haec sacramenta

(1) D. 12, Sec. 1, n. 4.

ad venialia remittenda, cum ex se praesupponant semper illa esse remissa.

Resp. Nego *anteced.* et *conseq.* Nam quoties suscipiuntur haec sacramenta a peccatore, remittunt etiam venialia, quorum habetur attritio; haec enim, sine sacramento, in justo tantum disponit ad remissionem venialium in sacramento.

Iust. Ergo justii inutiliter venialia confitentur, quod quidem damnat Tridentinum (1): nam si accedant sine attritione, vel contritione. Invalida est confessio; si autem attriti veniant, jam inde remissa sunt venialia quorum habent attritionem.

Resp. 1.º Nego *conseq.* Etenim si venialia confiteantur, recipient saltem gratiam remissivam illorum; sicut cum quis confitetur mortalia confessa jam et remissa, non est inanis illius confessio. Insuper virtus et gratia sacramenti non est tantum remissiva, sed et satisfactoria; proinde dum subijciuntur justii venialia sacramento, pro illis satisfaciunt, sicut et peccatores.

Resp. 2.º Qui sunt isti, qui dicere audeant: Nos justii sumus; inutiliter ergo venialia confitebimur? Perpendant hanc, non ambigam, sed distinctam Tridentini doctrinam (2): «Sicut nemo pius de Dei misericordia et Christi merito, deque sacramentorum virtute et efficacia dubitare debet; sic quilibet dum se ipsum, suamque propriam infirmitatem et indispositionem respicit, de sua gratia formidare et timere potest; cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse assecutum.» Quod si is qui suscepit sacramentum formidare subinde potest, ille potius formidabit qui ad sacramenta appropinquat; cum: *Nesciat homo utrum amore an odio dignus sit* (3); et ipse Apostolus timeret dicens (4): *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Resp. 3.º Aliquando per sacramentum Poenitentiae remitti venialia accidere potest, quatenus remissus aliquis attritionis affectus non erat forsan condignus, ut extra sacramentum dimitteretur culpa, levis quidem, sed majoris malitiae; cum sacramento autem accedit necessaria ad veniam sufficientia.

65. Obj. 2.º Vel per attritionem remittuntur venialia, quatenus est actus hominis justii ac meritorius, vel quatenus est retractatio eorum peccatorum: si autem primum dicas, ergo quilibet actus bonus hominis justii est remissivus venialium; si secundum asseras, sequitur remitti etiam per attritionem culpas lethales: nam retractari etiam per illam possunt. Ergo per solam attritionem non datur venia peccatis levibus.

(1) Sess. XIV, c. 5.—(2) Sess. VI, c. 9.—(3) Eccles. IX, 1.—(4) I Cor., IV, 4.

Resp. Negro *conseq.* Claudicat enim dilemma. Neque sola retractatio delet peccatum, neque sola honestas actus meritorii, sed utrumque simul, sicut explicatum est supra. Sunt aliqui actus meritorii, qui nullam inferunt formalem vel virtutalem retractionem aliquorum venialium; puta, oratio, vel actus misericordiae, nihil opponitur mendacio: e contra devota oratio, vel reverenter orandi propositum, est quaedam retractatio negligentiae vel irreverentiae in oratione adhibita.

66. III. Diximus attritionem (formalem vel virtutalem) hominis justi remissionem mereri peccati venialis. Scotus tamen et alii nonnulli AA. censent, non esse necessariam gratiam sanctificantem, sed posse etiam peccatores assequi venialium remissionem, mortalibus interim non remissis. Verum communior sententia, quam D. Thomas, S. Bonaventura, Suarez, etc., teneant, est, debere praecedere, vel saltem comitari gratiam sanctificantem ad levium condonationem. Peccatum veniale est quaedam retardatio a fine, sicut mortale est aversio simpliciter; veniale infert aegritudinem, seu maculam in animam, et letale mortem; veniale inducit divinam displicentiam, mortale autem divinum odium et aversionem. Atqui dissonum et incongruum est, ut quis contendat non retardari a fine, dum manet voluntarie ab eo aversus; ut mundetur a macula divinae inimicitiae, dum perseverat inimicus; ut Deus remittat seu deponat displicentiam in aliquem, dum iratus intendit ejusdem mortem aeternam: ergo nisi praecedat vel saltem comitetur remissio mortalis, ideoque gratia sanctificans, nequeunt remitti venialia.

Dices: ex hac doctrina deduci videtur, hominem, si fuisset in puris naturalibus conditus, a venialibus nunquam absolvendum: nam caruisset gratia sanctificante.

Resp. Negatur *conseq.* Nam in statu purae naturae, inordinatio culpa, tum gravis, tum levis, versaretur tantum circa finem naturalem. Sicut ergo non fuisset necessaria gratia sanctificans, ut forma justificans a mortali; ita neque extitisset necessaria, ut dispositio meritoria ad veniam peccati venialis.

67. IV. Ex dictis inferitur, nunquam remitti venialia sine infusione gratiae sanctificantis, quamvis talis remissio, formaliter et per se, non id postulet, cum neque gratia excludat leves culpas, neque istae impediunt gratiam. Etenim remissio peccati venialis perficitur vel per sacramentum, vel extra sacramentum: si priori modo; patet tunc infundi gratiam: si autem posteriori; opus est attritione formali vel virtuali: atqui ejusmodi actus in justo sunt meritorii gratiae et vitae aeternae: ergo.

Supponimus, juxta probabiliorum communioremque doctrinam, infundi semper gratiam in eodem instanti quo quis illam promeruit.

CAPUT II.

De natura Poenitentiae uniter sumptae.

Praemissis quae ad existentiam, necessitatem et efficientiam spectant Poenitentiae, planior erit via ad ejusdem intelligendam naturam. Quia autem non est Poenitentia res simplex, sed complexa satis; prius totaliter inspectam, quam habeat, naturam in hoc capite inquiremus, deinde de ejusdem, Deo favente, actui partibus.

PRAEMITTENDA.

68. Poenitentia, lato sensu, dicitur de quavis voluntatis mutatione, etiamsi versetur circa res non malas, sed moraliter bonas vel indifferentes. Unde eo sensu dictum est (1): *Poenituit eum, quod hominem fecisset*; et Paulus (2): *Etsi poeniteret, videns quod illa epistola eos contristavit, nunc gaudeo*.

Nonnumquam vocatur etiam Poenitentia illa peccati retractatio, quae a virtute non procedit, sed vitiosa est ac reprehensibilis: veluti cum Judas (3): *Poenitentia ductus restitit triginta argenteos*; et impii omnes (4): *Turbantur timore horribili... poenitentiam agentes*, at inanem seramque nimis.

Vera autem Poenitentia, de qua tractamus, illa est, quae in honesta peccati retractione versatur.

Poenitentiae nomen a poena desumptum esse, testes sunt Augustinus (5) et Isidorus (6); poena autem dolorem significat ac rem displicentem: propterea Poenitentia dicitur praecipue dolor ille ac animi retractatio de peccato aliquo admissio. Praeter hanc internam Poenitentiam, externa alia existit, quae effectus est ac signum illius, atque ad eam fovendam perficiendamque prodest, ut jejunia, aliaeque afflictationes.

Distingui etiam Poenitentia potest in privatam vel legalem; quantum vel propria tantum devotione exercetur, vel ex legis divinae aut ecclesiasticae praescripto.

Poenitentia, quam Ecclesia praescribit, *canonica* appellatur, qua-

(1) Genes. VI, 6.—(2) II Cor. VII, 8, 9.—(3) Matt. XXVII, 3.—(4) Sap. V, 2, 3.—(5) *De Ver. et fals. Poenit.* c. 19.—(6) *Etymol.* I, 3, c. ult.